

Miklós KRENNER

GREȘEALA CARDINALĂ

În urma studiilor mele în materia istoriei stau pe baza determinației filosofice, iar în urma temperamentului meu sunt omul dorinței de înțelegere. Evenimentele vieții le văd izvorâte din forță superioară, sentimentele individuale le cumănez cu răbdare. Fiind radical în politică, am fost și mai înainte dușmanul exploatării și al naționalismului ofensiv. Natural de prezent, după cataclismul cel mare, n-am nici un motiv ca să-mi schimb punctul de vedere. Cu o consecvență inexorabilă reiau lupta după căderea exagerării maghiare și în contra exagerărilor române victorioase, stând cu fidelitatea cetățenească pe baza drepturilor minoritare stabilite, durere, până azi numai pe hârtie. Din acest punct de vedere aș dori a face o privire asupra metodei politicii române, după părerea mea d'a capo greșită. Aș dori să spun că politica românească a pierdut din vedere un punct foarte important: a neglijat psihologia națiunii minoritare maghiare.

Nu insist pe lângă greșelile cardinale, provenite din răzbunare după preluarea imperiului, care sunt recunoscute și scuzate de înșiși bărbații de stat. Aceasta azi n-are prea mare importanță. Aplecarea firească spre răzbunare a învingătorilor este o apucătoare, o pornire naturală omenească, mai ales după războiul mondial, care a dărâmat sentimentele cultivate ale solidarității omenești. Amețeala și dezrobirea sunt sfātuitori răi. Atrocitățile dese nu le-a comis poporul român, bun la suflet, în contra poporului maghiar, asemenea bun la inimă, ci le-a comis structura conducerii noi. Brutalitățile, arestările, procesele de înaltă trădare erau în mare parte operele unor indivizi scoși la iveală din necunoașterea și neînsemnătatea lor de mai înainte și a fost de la sine înțeles că prima garnitură s-a luat de unde s-a putut. De atunci, selecționarea naturală pe aceștia i-a îndepărtat. Găsesc de natural și aceea că se privea cu multă asprime asupra unguirilor, care nu-și ascundeau durerea și înaintea ratificării[1] negau depunerea jurământului de fidelitate, că au început să dărâme instituțiile vechi sub pretextul unificării, cu intențiunea clădirii de urgență a statului național chiar și eventual contra convingerii mai bune. Pot înțelege restrângerea treptată a libertății publice. După războaie mondiale e lucru obișnuit să ajungă la putere pornirea absolutistă. Și în privința aceasta nu este deosebire între leninism, clemenceauinism, fascism și balcanism. Este de înțeles că de la guvernarea lui Maniu, care pe de o parte maltrata, dar cinstea totuși pretențiile culturale ale minorităților, am dat înapoi la dictatura liberală brătienistă, naționalizatoare cu atâta rigiditate, cu religiile asortate după rang, cu politica sugrumării școlilor și cu naționalismul exagerat. Toate le înțeleg, multe le judec de inevitabile și destul de multe de scuzabile.

Una nu pot înțelege însă, în primul rând din partea d-lor Maniu et comp., care cunosc perfect de bine ungurimea, în al doilea rând din partea guvernelor alcătuite din partidele din Regat, care au fost crescute la orizont european, că n-au luat în considerare caracterul de rasă al ungarilor și că au stăruit a-i speria și a nu-i câștiga, au căutat a exploata și nu a utiliza ungurimea, această energie culturală și economică, indiscutabil foarte importantă. Am pierdut momentul psihologic, care rar se dă, când ungurii, după ratificarea păcii, deșteptându-se din marea lor durere, au înțeles situația cinstită și loială și s-au acomodat aceleia definitiv. Bismarck a zis foarte nimerit că spiritul istoriei trece în rezezeală de multe ori peste galeria fiecărui bărbat de stat și genialitatea guvernării constă chiar în aceea că la un moment dat caută să-i prindă vâlul. Acesta este marele moment psihologic al istoriei. Chestiunea maghiară în România ar fi tranșată de mult, dacă în momentul ratificării s-ar fi recunoscut sosirea spiritului istoriei. Când se va repeta aceasta? Câte eforturi inutile se risipesc acum, câtă neîncredere se acumulează în cercurile guvernatoare și câtă amărăciune în cei asupriți!

Numai pe bază psihologică se poate guverna. Cunoașterea minimală a sufletului maghiarimii arată deja cum trebuie procedat cu ei. Acest popor nu se poate subjugă, acesta se poate câștiga numai cu cuvinte bune și cu inimă bună. Are un proverb care dă cheia sufletului său: „Cu cuvinte bune îl poți face să prindă păsări!” Dacă se apelează la fidelitatea sa, la cavalerismul său și la spiritul de jertfă, îți dă și cămașa sa. Preț neînsemnat cere în schimb. Respectarea limbii, a caracterului său național, care se topește în cultura sa generală și a situației sale juridice. În schimb, învață bucuros limba statului, cum a primit sub dominația netă a habsburgilor limba germană, odioasă mai înainte; face armata sub drapel străin și la comandă străină, își varsă brav sângele chiar și contra intereselor proprii, cum a dovedit-o aceasta cu o viteză stupidă în războiul mondial trecut, ține mult la dinastie, chiar și atunci când aceasta până la sfârșit stă departe de interesele sale și dacă nu-i atinge sensibilitatea este gata la eforturile cele mai mari, mai ales atunci când în curtea domnitorului strălucește o *femeie mare*. De la anul 1526, trăind în stat mutilat, se mulțumește cu drepturile publice mai mici, cum o dovedește soarta fatală a Constituției din 1867, care numai după marele cataclism și-a dat sufletul puțin glorios.

De ce nu s-a recunoscut punctul acesta al lui Arhimele, de ce nu s-a făcut uz de acesta până acum, de ce nu se fac măcar încercări? „Da ist der Hund begraben”. Dacă guvernul român începe o politică netedă, simplamente va executa obligațiunile primite prin tratatul de pace privitoare la protejarea minorităților, în legătură cu care a primit teritoriile noi, dacă admite pe deputații ungarilor în parlament și pe reprezentanții lor la curte, atunci câștigă în ungurime sprijinul neprețuit. Iar dacă și după sosirea unui nou moment istoric continuă cu aplicarea răzbunării după metoda evului mediu, dacă nu respectă obligațiunile angajate pentru protejarea minorităților, dacă continuă politica forței brachiale, înveninează buba maghiară și otrăvește

întreaga circulație de sânge a statului. Nu, la aceea să nu se gândească, că reforma agrară în felul ei, naționalizarea și lupta culturală vor duce la rezultate bune. Din această luptă ungurii vor ieși întăriți numai! Acestea vor cauza o pasivitate intransigentă și pasivitatea în cadrul legilor existente este o veche armă de apărare a ungarilor.

Este oare nevoie de mărirea rupturii dintre majoritate și minoritate? Trăim oare astăzi un veac atât de fericit? Este oare interesul unui stat încordarea permanentă? Oare se tem într-adevăr de iredentism? Contactul cu oricare ungar serios în primele momente arată că ungurul în privința iredentismului este absolut un antitalent născut. Toată structura întregii lumi interne a lui contrazice comploturile și cheștiile secrete. Încercările copiilor, alimentate din dramele de detectivi, din primele vremi tragice, nu pot veni în considerare. Acest popor își poartă inima pe palmă și gândirile sale se nasc așazicând în gură. Oare contrastul raselor ar exclude apropierea? Nu. Rasa maghiară și română sunt înrudite. Amândouă sunt din sânge turanic și slavon, deosebirea este la unul micul adaus german, la celălalt cel latin, ceea ce echivalează cu soarta istorică analoagă. Limba lor deosebită, la fel n-are pereche în Europa centrală, așa că sunt avizați unul la altul. Să admitem că deocamdată se ascund și pentru viitor înapoia perdelei luptei naționale. Pericolul comun slav oare nu privește la fel *toată* ungurimea și *toată* românimea? Astfel, nu numai câștigarea minorității maghiare, dar și a Ungariei e un interes românesc bine chibzuit. Ce e drept, felul cum eu privesc mersul lumii, îmi șoptește altceva: contopirea cadrelor actuale de stat, într-o unitate mai mare economică. Confederațiuni, state unite, acestea sunt visurile mele, ca singurele posibilități de ieșire din catastrofele de azi.

Rolul splendid ce așteaptă pe România, care cu o diplomatie totdeauna excelentă a ajuns un noroc atât de minunat la Conferința de Pace, să exploateze situația, ceea ce nu se poate desfășura altfel decât prin colaborare strânsă între ea și Ungaria, eventual chiar și prin uniune. În politică nu sunt imposibilități. Dușmanul de ieri poate să devină azi aliat. România și-a putut găsi și până acum cu un dar admirabil prietenii și dușmanii. În politică, fan-tezia reală este mijlocul cel mai potrivit.

Să nu mergem însă așa departe. Să luăm lucrurile așa cum sunt astăzi. Minoritatea maghiară nu se mai poate privi astăzi de un dușman învins, care să trebuiască a se lega de fiare. Ungurii sunt un nou grup de cetățeni, care trebuie utilizați. Cât se poate de cuminte, în baza principiului „suprema solus”. Cu excluderea oricărui subiectivism înfumurat. Să o facă guvernele. Să o facă și clasele, apropiindu-se unele de altele. Deja au început-o scriitorii și artiștii, ici-colo dascălii. Și-au gustat sufletele și le-au găsit dulci. Nu s-a clătinat prin aceasta temeiul României Mari și nici minoritatea maghiară nu a devenit obraznică. Nu trebuie altceva decât recunoașterea că am umblat până acum fără motive pe cărări greșite. Ungurii umblă cinstit pe calea loialității datorate patriei noi. Aceasta i se impune de interesele sale bine pricepute. Să o facă și puterea. Trebuie urmat sfatul marelui înțelept maghiar

Francisc Deák[2]: „Paltonul care s-a îmbumbat rău, trebuie desbumbat și din nou îmbumbat de la început”. Are dreptate un proverb tătarăsc: „Mai bună e o pace slabă decât un război gras”.

În „*Glasul Minorităților*”, I, 1923, nr. 3, p.3-4 (semnat: *Spectator*)

Miklós Krenner (1875-1968), profesor și jurnalist, absolvent al facultății de litere și filosofie din Cluj. Încă de la douăzeci de ani întreține o rubrică de cronici teatrale în „Ellenzék”, iar o vreme va fi profesor la Deva și Arad. După război este colaborator principal la „Rendkívüli Újság” (1920-1925) și „Erdélyi Hírlap” din Arad (din 1923), iar ocazional și la alte periodice, precum „Ellenzék” și „Magyar Kisebbség” (toate din Ardeal), „Magyarság”, „Független Magyarország”, „Magyarország”, „Magyar Nemzet”. În 1924 devine membru al Societății Literare Ardelene, iar în 1942 participă la fondarea Comisiei de Memorie Istorică Maghiară (Magyar Történelmi Emlékbizottság). După ieșirea la pensie, în 1943, se stabilește definitiv la Budapesta. Miklós Krenner este autorul unor lucrări precum: *A nemzeti királyság eszméjének kialakulása* [Formarea conceptului de monarhie națională] (Arad, 1901); *Néhány szó a Tanácsköztársaságról* [Cîteva cuvinte despre Republica Sovietelor] (Budapesta, 1919); *Petőfi Sándor* (Arad, 1922); *Arad. Városkép* [Arad. Portretul orașului] (Budapesta, 1937) ș.a.; o antologie Miklós Krenner (Spectator), *Az erdélyi út (Válogatott írások)* [Drumul Ardealului. Scrieri alese], a fost editată de Béla György, Székelyudvarhely, Haáz Rezső Kulturális Egyesület, 1995. Asupra lui Krenner vezi: Béla György, *Az ismeretlen Spectator. Krenner Miklós pályaképe* [Spectator necunoscut. Cariera lui M. Krenner], în „Korunk”, VI, 1995, nr. 6, p.81-91.

[1] Este vorba de ratificarea documentelor unirii din 1918 în cadrul lucrărilor Parlamentului României din 29 decembrie 1919.

[2] Ferenc Deák (1803-1876), om politic maghiar, unul din promotorii compromisului austro-ungar din 1867.